

Oktatói és hallgatói támogatások a csíkszeredai Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen¹

A felsőoktatási támogatások rendszere sokrétű és sokoldalú, érthetjük alatta a hallgatók és az oktatók információs és kommunikációs eszközök és hozzáférés támogatását, ide sorolva az e-tanulási rendszerekkel történő tanulás és oktatás-támogatást, beleértve a könyvtárak, elektronikus adatbázisok hozzáférését, a hallgatók és oktatók tehetség-támogatását, szakkollégiumok, tudományos diákkonferenciák, elismerések, díjak és kitüntetések révén, valamint a hallgatók és oktatók ösztöndíjakon és kutatási pályázatokon, mobilitási programokon keresztül történő támogatását. Az elkövetkezőkben erről a harmadik támogatási formáról, a hallgatók és oktatók oktatási és kutatási ösztöndíjairól, mobilitási lehetőségeiről lesz részletesebben szó.

A tanulmány az egyetem rektora által készített beszámoló, a minőségbiztosítási jelentések és az egyetemi fejlesztési tervek, illetve a rektori hivatal által szolgáltatott adatok alapján készült. Nagy nehézséget okozott a feldolgozásban, hogy a jelentésekben szereplő adatok nem koherensek, ezért szinte teljesen lehetetlenség longitudinális elemzést végezni, mert az összehasonlítás lehetetlenné válik azáltal, hogy az adatok évenként más-más bontásban, más szintre vonatkozóan (adott esetben csak az egyetem szintjére, más esetben kari szinten is), vagy részletezettségben (néhány helyen a grafikonon az adatok is fel vannak tüntetve, máshol csak trendek) vannak megadva.

A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemet 2000-ben alapították három helyszínnel, Kolozsváron, Marosvásárhelyen és Csíkszeredában. A csíkszeredai képzés 2001 szeptemberében indult ideiglenes működési engedéllyel, ekkor Kolozsváron 800, Marosvásárhelyen 165, Csíkszeredán 209 hallgató kezdte az egyetemet, 2005 nyarán a Sapientia EMTE első végzősei sikeresen államvizsgáztak a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemen és a Bukaresti Egyetemen, két éve pedig az aradi Aurel Vlaicu Egyetemen is.²

¹ Ezúton is szeretném megköszönni a Sapientia EMTE főtítkárnak Hauer Melindának, Süket Levente csíkszeredai kari főtítkárnak, a csíkszeredai Erasmus program koordinátorának, Burista Ceciliának, hogy adatokkal és információkkal támogatták a tanulmány elkészítését.

² Az erdélyi Sapientia egyetem története

► *Educatio* 2016/3. Mandel Kinga Magdolna: *Oktatói és hallgatói támogatások a csíkszeredai Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen*, 395–410. pp.

Azóta a legtöbb szak akkreditált lett, így saját államvizsgát szervezhet. Az egyetem az 58/2012-es törvény alapján 2012-ben kapta meg az intézményi akkreditációt. (lásd Románia Hivatalos Közlönye, 180. (XXIV.) kötet, 222 sz. I. rész, 2012. ápr. 3.)

A továbbiakban a csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóinak és oktatóinak oktatási és kutatási támogatásairól lesz szó. 2004 szeptemberében Csíkszeredában két különálló kar – a Gazdaság- és Humántudományok Kar, valamint a Műszaki és Társadalomtudományi Kar – jött létre, melyek 2015-ben ismét egy karrá egyesültek.

Képzési kínálat

2015-ben 15 alapszakon (gazdasági informatika, könyvelés és gazdálkodási informatika, általános közgazdaság, agrár- és élelmiszeripari gazdaság, marketing, élelmiszeripari mérnök, környezetmérnök, élelmiszeripari biotechnológia, génesészet, turisztikai mérnök-menedzser, román nyelv és irodalom, szociológia-vidékfejlesztés, világ és összehasonlító irodalom – angol nyelv és irodalom szak, humán erőforrás, kommunikáció és PR)³ és 5 mesterképzési (alkalmazott közgazdaságtan és pénzügy, vezetés és szervezés, fenntartható biotechnológiák, fordító és tolmács, kommunikáció és közkapcsolatok) szakon lehetett tanulni a csíkszeredai karon. Az alapképzések közül több mint fele akkreditált, a többi ideiglenes működési engedéllyel rendelkezik, amint azt az alábbi táblázatból is láthatjuk.

1. táblázat: Hallgatói és oktatói létszám, valamint akkreditált és ideiglenes működési engedéllyel rendelkező szakok alakulása a csíkszeredai Sapientia EMTE karon 2001–2016 között

2000 után	2001	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	2015
Diáklétszám	209	480	830	1035	1130	1140	1153	978	901	na	831	663	683	na	na
Oktatók száma	39	71	109	151	167	166	144	123	117	118	114	116	139	141	na
Oktató/diák	5.36	6.76	7.61	6.85	6.77	6.87	8.01	7.95	7.70	0.00	7.29	5.72	4.91	5.36	6.76
Szak ideiglenes engedéllyel	4	7	9	9	9	9	9	9	9	14	13	13	14	14BA+ 3MA	15BA+ 3MA
Akkreditált szak	-	-	-	-	-	-	-	3	5	8	8	8	8	8	8

Forrás: saját szerkesztésű táblázat a rektori jelentések (2011–2014),⁴ a minőségbiztosítási jelentések (2007–2014) és a fejlesztési stratégiák (2007–2011, 2012–2016, 2015–2020) adatai alapján, valamint Bakacsi Gy., Dávid Z., Hauer M., Szilágyi P. & Tonk M. (2006) In: *Quo vadis Sapientia*.

A csíkszeredai kar átlagában jónak számít a diák/tanár arány, ami 8 fő/tanár volt a legmagasabb 2007/2008-ban, azonban az egyes szakok között is nagy eltérések vannak, mert például társadalomtudományi- vagy közgazdasági szakokon 16 fő is jut egy-egy tanárra.

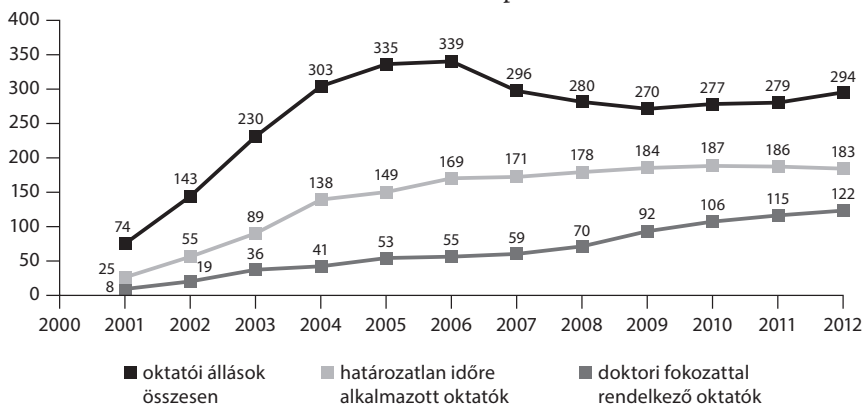
A csíkszeredai kar vonatkozásában nem találtunk részletes adatokat arról, hogy az oktatókon belül milyen arányban vannak doktori fokozattal és határozatlan idejű szerződéssel alkalmazottak. Az egyetem egészén belül, 2006-ig nőtt az állások száma, majd csökkent 2009-ig és azóta lassan újra nő, de még nem érte el a 2006-os korábbi mértéket.

³ Hivatkozás: www.sapientia.ro/hu/felveteli/alapkepzes/csikszereda

⁴ Hivatkozás: www.sapientia.ro/data/AzEgyetemrol/Dokumentumok/Minosegbiztositas/1%20melleklet%20-%20Raport_al_Rectorului_Sapientia_2014.pdf

Az összes oktatói létszámon belül fokozatosan és nagyon lassan nőtt a doktori fokozattal rendelkezők aránya is, azonban a határozatlan időre alkalmazottak száma inkább egyfajta stagnálást, sőt az utóbbi időben inkább visszaesést mutat, ezért tűnik úgy az ábrán, hogy egyre inkább szétnyílik az oktatók létszámának és a határozott időre alkalmazottak létszámának ollója. Ez a trend Nyugat-Európa fejlettebb országaiban is fellelhető, például Hollandiában is egyre inkább megfigyelt jelenség, hogy az oktatói státuszokat határozott időre és szigorú teljesítményelvárásokhoz kötik.

1. ábra: Fokozattal rendelkező, határozatlan időre alkalmazott és összesített oktatói létszámok 2001–2012 a csíkszeredai Sapientia EMTE-n

2009-től nőtt az ideiglenesen vagy teljes mértékben akkreditált szakok száma Csíkszeredában, azonban 2010-től az akkreditált szakok száma stagnál, az új mesteri programok megjelenésével bővült a képzési kínálat.

Finanszírozás

A Sapientia EMTE-t a magyar állam hozta létre, ezért magánegyetemnek számít Romániában. 2002 októberétől a Sapientián bevezették a normatív finanszírozást.⁵ Egyre inkább az a cél, hogy csökkenjen a külső, magyar állami támogatás és az egyetem megálljon a saját lábán, a saját maga bevételeiből. A Sapientia Kuratórium 2006/70-es határozata 3.2. pontjában megfogalmazott célmeghatározásának megfelelően minimum 20-25%-os mértékű saját bevétel elérése volt a cél 2011-ig, fokozatosan 2007-ben 5%, 2008-ban 10%, 2009-ben 15%, 2010-ben 20%, 2011-ben 25%. Sajnos nem sikerült egyértelmű adatokat találni, hogy ezt a célt milyen mértékben sikerült tandíjak, kutatási és fejlesztési pályázatok, együttműködések révén az egyetemnek kiviteleznie. A kutatási bevételekről még a későbbiek során lesz majd részletesebben szó.

Megalakítása óta a romániai magyar kisebbség azt szeretné elérni, hogy mivel az egyetem közszolgálati oktatási tevékenységet folytat, a fenntartását a román állam átvállalja, ahogyan például a komáromi Selye János Egyetem esetében történt, ahol az egyetemet

⁵ A normatív támogatás egy intézmény részére nyújtott állami támogatás, melyet az oktatásban többnyire létszám, valamint kiegészítő szorzószámok (pl. eszközigény) alapján határoznak meg.

a létrejötté óta a szlovák állam tartja fenn. Egyelőre a román állam támogatása kimerül az oktatói kutatási pályázati lehetőségekben, melyek nyitottak minden felsőoktatásban oktató vagy tanuló számára. Korábban, mivel a 2012-es akkreditálásig az egyetem alapítványi magánegyetemnek számított, ezért 2001 és 2011 között jelentős mértékben hozzájárult az állami költségvetéshez, az alapítványokra érvényes adókat fizette, bevételeire, ingatlanjaira, nemcsak az alkalmazottak járulékaira, annak ellenére, hogy akkor is közszolgálati (oktatási) feladatokat teljesített.

Nemzetközi hallgatói és oktatói mobilitási programok: Erasmus+, Velux (Dánia)

A csíkszeredai Sapientia EMTE csak a 2012-es intézményi akkreditálást követően a 2013/2014-es tanévtől kapcsolódhatott be az Erasmus programokba. Az Erasmus+ program egységbe foglalja az oktatói és hallgatói mobilitási programokat, ezen kívül a korábbi Comenius, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Youth in Action, Tempus és egyéb európai programokat is. Az Erasmus + tartalmazza a CEEPUS III-at, a KA1 programjai keretében lehetőséget nyújt közös Mesteri fokozatok kibocsátására (Erasmus Mundus Joint Master Degree), az Erasmus + KA2 programjai stratégiai partnerségeket, tudásgyűjtőműködéseket (knowledge alliance), és felsőoktatási képességfejlesztési programokat tartalmaz. Az Erasmus + körébe tartozik ugyanakkor a Jean Monet európai integrációs oktatás és kutatási program is.

A fentiek közül a Sapientia EMTE leginkább a hallgatói és oktatói mobilitási programokat veszi igénybe, de ezek fokozatosan bővültek, a hallgatók esetében a szakmai gyakorlati mobilitással és az adminisztrációs kollégák bevonásával a mobilitási programokba. A CEEPUS iránt is kezdődő érdeklődés tapasztalható az oktatók részéről, ahogy az egyetemnek sikerült egy stratégiai partnerség részese lenni a horvátországi dubrovnikai egyetem felkérésére.

2015-ben a Sapientia EMTE-nek összesen 38 külföldi felsőoktatási intézménnyel volt Erasmus+ kétoldalú szerződése a 2014–2020 időszakra, amelyből magyarországi intézmény: 27, lengyelországi: 2, németországi: 2, dániai: 1, franciaországi: 1, olaszországi: 1, szlovákiai: 1, spanyolországi: 1, svédországi: 1, törökországi: 1.⁶

A csíkszeredai Sapientia EMTE legtöbb partner intézménye Magyarországon található, ezek: a Budapesti Gazdasági Egyetem, a Budapesti Metropolitan Egyetem, a Budapesti Corvinus Egyetem, a budapesti Wesley János Lelkészképző Főiskola, a Debreceni Egyetem, az egri Eszterházy Károly Egyetem, a budapesti ELTE, a Dunaújvárosi Egyetem, a bajai Eötvös József Főiskola, a Kaposvári Egyetem, a budapesti Kodolányi János Főiskola, a Nyíregyházi Egyetem, a soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem, az Óbudai Egyetem, a veszprémi Pannon Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Szegedi Tudományegyetem, a gödöllői Szent István Egyetem, a győri Széchenyi István Egyetem és a Szolnoki Főiskola. A csíkszeredai kar határon túli magyar intézményként Erasmus partneri kapcsolatokat ápol a szlovákiai magyar révkomáromi Selye János Egyetemmel is. Külföldi Erasmus partnerei a dániai International Business Academy, az olaszországi Università degli Studi della Tuscia, a spanyolországi Universidade de Vigo.

⁶ Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor. Kézirat.

2. táblázat: Erasmus mobilitási pályázatok mértéke 2013/14-2014/15 tanévekben

	2013/2014	2014/2015
Erasmus KA (Euro)	135918	317820
Mobilitás (db)	131	196
Euro/mobilitás	1037,5	1621,5

Forrás: Saját készítésű táblázat a Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor adatai alapján.

A táblázatból láthatjuk, hogy a mobilitások egyéni haszna mellett a mobilitás-szervezési támogatások nem elhanyagolható módon hozzájárulnak az Egyetem saját bevételeihez és ez az összeg megnégyszereződött egy év alatt.

3. táblázat: A hallgatói és oktatói mobilitási pályázatok számának és értékének, valamint a kiutazások időtartamának változása 2013/14-2014/15 között

Mobilitás típusa	Paraméterek	2013/2014-es tanévre leszerződve ⁷	2013/2014-es tanévben megvalósítva ⁸	2014/2015-ös tanévre leszerződve ⁹	2014/2015-ös tanévben megvalósítva ¹⁰	A megvalósult adatok aránya
Hallgatói tanulmányi mobilitás (SMS)	Támogatási keret	42 247 €	72 700,40 €	154 000 €	145 396 €	200%
	Mobilitások száma	64	42	70	61	145%
	Összesített időtartam	342,4 hónap	234 hónap	350 hónap	304 hónap	130%
Hallgatói szakmai gyakorlat mobilitás (SMP)	Támogatási keret	63 297 €	32 085 €	73 500 €	89 885 €	280%
	Mobilitások száma	30	31	46	65	210%
	Összesített időtartam	84 hónap	93 hónap	92 hónap	138 hónap	148%
Oktatási célú mobilitás (STA)	Támogatási keret	10 335 €	13 270 €	30 160 €	27 565 €	208%
	Mobilitások száma	60	32	38	41	128%
	Összesített időtartam	420 nap	178 nap	228 nap	136 nap	76%
Munkatársak képzési célú mobilitása (STT)	Támogatási keret	11 404 €	10 920 €	18 560 €	20 405 €	187%
	Mobilitások száma	23	26	28	29	112%
	Összesített időtartam	115 nap	133 nap	140 nap	101 nap	76%
Mobilitás szervezési támogatás (SOM)		8 635 €	6 184 €	41 600 €	34 569 €	559%
Összesen:	Támogatási keret	135 918 €	135 159,40 €	317 820 €	317 820 €	235%
	Mobilitás száma	177 mobilitás	131 mobilitás	182 mobilitás	196 mobilitás	150%

Forrás: Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor.

⁷ A nemzeti irodával kötött 35/31.05.2013 Erasmus támogatási szerződés, valamint az ehhez tartozó 1. és 2. szerződés kiegészítés szerint, időtartam 2013. június 1. – 2014. szeptember 30.

⁸ Az átcsoportosítási kérelmek benyújtása után, a 2014.11.28-i zárójelentés (*Raport final*) szerint.

⁹ A nemzeti irodával kötött 2014-1-RO01-KA103-000194 sz. Erasmus+ támogatási szerződés szerint, amelyet 2014.08.11-én írt alá az Országos Hivatal, időtartama 2014. június 1. – 2015. szeptember 30.

¹⁰ Az átcsoportosítási kérelmeket határidőre benyújtottuk, lásd jelen beszámoló II.3. pontja. A zárójelentés (*Raport final*) benyújtásának határideje 2015. november 30.

A partnerintézmények kínálatából különböző tudományterületek (szakok) közül válasszhatnak az oktatók és hallgatók saját szakjuknak megfelelően. Ezek az Erasmusos kapcsolatok többnyire az intézményi vezetők (rektor, dékánok, tanszékvezetők) és az oktatók személyes kapcsolatai mentén jöttek létre és sok esetben csak egy-egy adott szakra korlátozódnak.

Az első 2013/2014-es évhez képest egy évre rá sikerült nagyobb mértékben kihasználni a rendelkezésre álló keretet, megduplázva azok összegét, ugyanakkor az egy főre jutó támogatási összeg is megnőtt (1621,5 Euro/mobilitás a korábbi 1037,5-höz képest). A hallgatói mobilitások száma másfélszeresére nőtt, a szakmai gyakorlatoké több mint duplájára, az oktatói mobilitások is másfélszeresre nőttek, ugyanakkor az figyelhető meg, hogy 2014/15-ben többen utaztak ki kevesebb időre (5 nap helyett 3-4 napra), a képzési célú oktatási mobilitás is nőtt, de nem olyan jelentős mértékben, mint a többi.

A társadalomtudományi szakterületen a legintenzívebb a mobilitás, amint az az alábbi táblázatból látszik, ezt követik az üzleti és adminisztratív tudományok, majd a természettudományok és matematika.

4. táblázat: A szakterületek részvételének aránya az Erasmus mobilitási programban a csíkszeredai karon

ISCED ¹¹ kód	Szakterület	Szakterület aránya 2014/15
01	Képzés (0114 Pedagógusképzés)	6,03%
02	0211 Audio-vizuális technikák és médiakészítés	6,03%
	023 Nyelvek	4,31%
03	Társadalomtudományok, újságírás és információ (031 Társadalmi és viselkedéstudományok; 0311 Közgazdaságtan; 0312 Politikai és társadalmi tudományok; 0313 Pszichológia; 0314 Szociológia és kulturális tudományok; 032 Újságírás és információ stb.)	17,24%
04	041 Üzleti és adminisztratív tudományok	16,38%
	042 Jog	6,90%
05	Természettudományok, matematika és statisztika (051 Biológiai és kapcsolatos tudományok; 052 Környezet stb.)	12,93%
06	Információs- és kommunikációs technológiák (0611 Számítógéphasználat stb.)	12,07%
07	Mérnöki, termelés és építés (071 Mérnöki és mérnöki kereskedelem; 0715 Mechanika és fémgyártás; 0714 Elektronika és automatizálás; 0721 Ételfeldolgozás; 073 Építészeti és építkezés.)	12,07%
081	Mezőgazdaság (0812 Kertészet [Területrendezés])	3,45%
091	Egészségügy	1,73%
10	Szolgáltatások (1013 Hotel, vendéglátás és felszolgálat)	0,86%
		100%

Forrás: Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor.

¹¹ Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszerét (ISCED) az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete dolgozta ki, a jelenleg használatos osztályozás 2013 óta érvényes.

Összességében és a csíkszeredai kar esetében is a társadalomtudományi szakok rendelkeznek a legtöbb Erasmus kapcsolattal. Érdemes lenne ezeket a kapcsolatokat tovább bővíteni, kilépni a magyar nyelvi körből és nemzetköziesedni. A hallgatói mobilitás aránya a 2014/2015-ös évben Sapientia szinten 5,92%, ami több mint négyszerese a nemzetközi 1.4%-os átlagnak.¹²

5. táblázat: A csíkszeredai kar hallgatói mobilitásának változása és aránya a többi karhoz és a hallgatói létszámhoz viszonyítva

Kar	Hallgatói mobilitások összesen 2013/2014	Hallgatói mobilitások összesen 2014/2015	Arány 2014/15	Arány a karon belüli hallgatói létszámból 2014/15
Csíkszeredai Kar	26	82	65,1	10,76%
Kolozsvári Kar	27	17	13,50%	6,2%
Marosvásárhelyi Kar	20	27	21,40%	2,45%
Összesen:	73	126	100%	5,92%

Forrás: Saját szerkesztés a Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről adatait felhasználva. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor.

A fenti táblázatból látható, hogy csíkszeredai kar mobilitása összességében és a diákok létszámához képest is kiemelkedőbb, ami összefüggésben van azzal is, hogy az egyetemen belül itt van a társadalomtudományi és közgazdasági szakok többsége, melyek a legtöbb kapcsolattal rendelkeznek. A két tudományágból ugyanannyi hallgató (11-11) tanult külföldön 2014/2015-ben. A mobilitás döntően Magyarországra irányul, mintegy felváltva a korábbi részképzéses ösztöndíjakat. Csak nyelvi szakmai területen sikerült valóban idegen nyelven folyó mobilitást megvalósítani.

Tanulmányi céllal Erasmus ösztöndíjjal egyetlen egy hallgató érkezett az egyetemre külföldről 2013/14-ben és 2014/15-ben is, Magyarországról. Ebben a többi helyszín és kar jobban teljesített, Marosvásárhelyre érkezett a legtöbb diák, 5 fő 2014/2015-ben, mind a nyíregyházi főiskoláról. Szakmai gyakorlatra egyáltalán nem érkezett hozzánk hallgató, egyetlen helyszínre vagy karra sem. E tekintetben is kell még fokozni a tájékoztatást, nyitni kell a partner intézmények irányába. Az alacsony népszerűség oka lehet egyrészt Románia tovább élő rossz híre, másrészt, hogy a magyarországi egyetemeken tanuló diákok nem tudnak a lehetőségről, hogy magyar nyelven is tanulhatnak az Erasmus + mobilitási pályázat lehetőségével a szomszédos országok magyar nyelven is oktató egyetemein. A külföldi diákok távolmaradását magyarázza továbbá, hogy a csíkszeredai Sapientia, mint sok más magyar nyelvű felsőoktatási intézményben, kevés az angol nyelven oktatott tárgyak száma (BA képzésben 14, MA-ban 5), ahogyan elégtelen az tájékoztatás és nincs kialakult infrastruktúra sem a külföldi diákok tájékoztatására, fogadására.¹³

¹² Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről adatait felhasználva. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor.

¹³ Hivatkozás: www.sapientia.ro/hu/nemzetkozi-kapcsolatok/erasmus/erasmus-vendegek/karonkenti-targylistak

6. táblázat: A hallgatói mobilitás szakterületei és a fogadó intézmények a csíkszeredai karon 2014/15-ben.

Kar	Szakterület	Fogadó intézmény	H. Mobilitások száma 2014/15
Csíkszeredai Kar – volt GHK	041 Üzleti és adminisztratív tudományok	Szegedi Tudományegyetem, Kaposvári Egyetem, Óbudai Egyetem, Debreceni Egyetem, Budapesti Gazdasági Főiskola, Nyugat-magyarországi Egyetem, Kodolányi János Főiskola	10
	023 Nyelvek	Universidad de Vigo (S), Szent István Egyetem	4
	0611 Számítástechnika	ELTE	2
	0114 Pedagógusképzés	Kodolányi János Főiskola	1
Csíkszeredai Kar – volt MTTK	03 Társadalomtudományok, újságírás és információ (0314 Szociológia, 0321 Újságírás)	Szegedi Tudományegyetem, Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola, Budapesti Corvinus Egyetem, Debreceni Egyetem, Kodolányi János Főiskola	11
	0721 Élelmiszerfeldolgozás	Budapesti Corvinus Egyetem	2
	051 Biológia és tudományágai	ELTE, Szegedi Tudományegyetem	2
	041 Üzleti és adminisztratív tudományok	Kodolányi János Főiskola	1

Forrás: Saját szerkesztés a Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről adatait felhasználva. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor.

A csíkszeredai karon fokozatosan nőtt a diákok szakmai mobilitása, a szakmai gyakorlatra kiutazók aránya is, míg 2013/14-ben 12, addig 2014/2015-ben már 49, 2015/2016-ban 60-an utaztak külföldre, és míg kezdetben nem sikerült betölteni a meghirdetett helyeket, az idei évben már túljelentkezés volt (71-en jelentkeztek 60 helyre).

Az oktatói mobilitás a csíkszeredai karon jelenleg stagnál, 13 volt az első évben, 18 a másodikban és 18 a harmadik évben, azaz 2015/2016-ban is, ami szintén jelentősebb, mint a másik két helyszín, illetve kar esetében. Ebben az esetben is a társadalomtudományi szakok oktatói vezetik a listát a közgazdászokkal karöltve. Nyilvánvaló, hogy az oktatók és a diákok mobilitása összefügg, azok a diákok veszik igénybe az Erasmus lehetőségeket, akiknek az oktatói is élnek vele és többnyire azokra az egyetemekre utaznak, ahova az oktatóik.

7. táblázat: Oktatók által látogatott egyetemek szakterületenként a csíkszeredai karról 2014/15

Kar	Szakterület	Fogadó intézmény	Oktatói Mobilitások száma 2014/15
Csíkszeredai Kar – volt GHK	041 Üzleti és adminisztratív tudomány	Nyugat-magyarországi Egyetem, Pécsi TE, Selye János Egyetem (SK)	4
	023 Nyelvek	Universidad de Vigo (E), Selye János Egyetem (SK)	2
	0311 Közgazdaságtan	Budapesti Gazdasági Főiskola	1
	054 Matematika és statisztika	Nyugat-magyarországi Egyetem	1
	06 Információs és kommunikációs technológiák	Szegedi Tudományegyetem	1
Csíkszeredai Kar – volt MTTK	0314 Szociológiai és kulturális tudományok	Szegedi Tudományegyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, ELTE, Wesley János Lelkészképző Főiskola	5
	051 Biológia	Szegedi Tudományegyetem, Università degli Studi della Tuscia (IT)	3
	041 Üzleti és adminisztratív tudomány	Budapesti Gazdasági Főiskola	1

Forrás: Saját szerkesztés a Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről adatait felhasználva. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor.

Ahogy a diákoknál, a kiutazó oktatók esetében is azt láthatjuk, hogy lényegesen kevesebben érkeztek Erasmus mobilitás keretében oktatók a csíkszeredai karra, bár a számuk növekvő tendenciát mutat, 9 az első évben, 7 a másodikban, 19 a harmadik évben. Ebben az esetben is magyar nyelvterületről érkeznek a legtöbben.

8. táblázat: A csíkszeredai karra érkező oktatók szakterületenként és küldő egyetemek szerint és az általuk tartott órák száma 2014/15-ben

Kar	Szakterület	Küldő intézmény	Bejövő oktatói mobilitások száma	Oktatási órák száma 2014/15
Csíkszeredai Kar – volt GHK	041 Üzleti és adminisztratív tudományok	Kaposvári Egyetem	2	32
	011 Oktatás	Selye János Egyetem (SK)	1	8
	031 Társadalom és viselkedéstudományok	Nemzeti Közszolgálati Egyetem	1	16
	054 Matematika és statisztika	Széchenyi István Egyetem	1	kutatás
Csíkszeredai Kar – volt MTTK	0521 Környezettudományok	Eötvös József Főiskola	2	16

Forrás: Saját szerkesztés a Jelentés a 2014/2015 tanév Erasmus+ mobilitási tevékenységéről adatait felhasználva. Készítette Páll Zita, intézményi Erasmus koordinátor.

Az Erasmus + a hallgatói és oktatói mobilitási programokon és kétoldalú szerződéseken kívül számos más kutatási és együttműködési lehetőséget is kínál, ezek azonban egyelőre kiaknázatlan területek a Sapiaientia EMTE részéről. Egyetlen 2 éves stratégiai partnerség jött létre, az „innovatív gyakorlatok fejlesztésének, átadásának és megvalósításának támogatása, továbbá az együttműködést, a társaktól való tanulást és az európai szintű tapasztalatcserét támogató közös kezdeményezések megvalósítása”, a horvátországi Dubrovnik egyetem kezdeményezésére. A továbbiakban a Sapiaientia EMTE-nek a mobilitási programok Magyarországon túlmutató kiterjesztése mellett ezekkel a további Erasmus+-os lehetőségekkel (mely most már magában foglalja a közös mesterik és doktorkik létrehozását, a felnőttképzési, a vállalatokkal történő együttműködési lehetőségeket is) kellene közelebbről megismerkednie, hogy kiaknázza őket. Megjegyzem, ebben egyelőre a magyarországi egyetemek sem kiemelkedők.

Az Erasmus+-on kívül európai ösztöndíjlehetőséget kínál a Dániai Velux¹⁴ is, angolul jól tudó közgazdasági és műszaki tudományokat tanuló hallgatóknak. Ezzel a lehetőséggel 2012/2013-ban 4, 2013/2014-ben 10, 2014/2015-ben 7 diák élt a csíkszeredai karról.

A hallgatói támogatások rendszere

A Sapiaientia EMTE hallgatói számára rendelkezésre álló lehetőségeket szinte lehetetlen feltérképezni, egyrészt mert sok szétaprózódott lehetőségről beszélhetünk, melyek folyamatos mozgásban vannak, megszűnnek és újak jönnek létre, másrészt mert sok közülük esetleges, csak egyetlen egyszer vagy néhányszor hirdették meg. Kevés a folyamatos, minden évben meghirdetett lehetőség, melyekre előre és időben készülni lehet. Az alábbiakban mégis megpróbálunk egy pillanatképet adni a lehetőségekről, egyfajta szerkezetbe foglalva ezeket. A Sapiaientia EMTE hallgatói pályázatairól egyrészt a marosvásárhelyi kar fő oldalán a kutatások és pályázatok¹⁵ alatt, másrészt a nemzetközi kapcsolatok, az Erasmus + és a hírek rovatokban olvashatunk. A pályázatok jelentős része korábbi évekből származik, viszonylag kevés az időszerű, jelenleg is pályázható lehetőség. További ösztöndíjlehetőségről az osztondijak.ro közösségi- és weboldaláról, valamint a palyazat.ro oldalakról tájékozódhatunk.

A támogatások rendszerét a kiírók földrajzi hovatartozása és fenntartója alapján osztályozhatjuk. E szerint egyrészt európai, másrészt romániai és magyarországi állami egyetemekre jellemző állami támogatási formák köszönnek vissza, harmadrészt a magyar kultúrkörhöz és kisebbségi léthez kapcsolódó kiegészítő támogatások a jellemzők, negyedrészt az üzleti szféra, ötödrészt a helyi hatóságok és nem utolsósorban az egyetem saját kezdeményezéseit különböztethetjük meg egymástól. A támogatásokat csoportosíthatjuk aszerint is, hogy folyamatosan, minden évben meghirdetik, vagy esetlegesek, aszerint is, hogy általánosak, mindenki számára azonos mértékben hozzáférhetőek vagy specifikusak, egy-egy tudományterületen tanulókra korlátozódnak, egyénileg vagy felsőoktatási intézményen belül pályázhatóak, és aszerint is, hogy pénzbeli vagy más juttatást kínálnak. Megkülönböztethetjük a kutatási és ösztöndíj pályázatokat, valamint a tehersegtámogató programokat.

¹⁴ Velux ösztöndíj

¹⁵ pályázatok hallgatóknak

Az európai támogatás az Erasmus+ mobilitási pályázat, melyen keresztül a hallgatók az egyetemmel szerződést kötött más országok egyetemein tanulhatnak, illetve szakmai gyakorlatot folytathatnak, ezt korábban már részleteztük.

A magyar és román állami egyetemi támogatási rendszerére jellemző, hogy egyaránt kínálnak érdemösztöndíjakat, szociális és tanulmányi ösztöndíjakat. A két ország ösztöndíjrendszerének egyetlen fő eltérése, hogy Magyarországon diákhitel felvétele lehetséges a tandíjra, illetve az oktatáshoz kapcsolódó költségek támogatására, míg Romániában egyelőre erre nincs lehetőség. Az állami támogatások közül az érdemösztöndíj előző féléves kreditek átlagához kötött, melynek alsó küszöbe szakonként eltérő, természetesen a mérnöki vagy közgazdasági szakokon alacsonyabb küszöbökkel, mint a társadalom vagy humántudományok esetében. A szociális ösztöndíjat azok kapják, akik teljesítették az előírt legalacsonyabb tanulmányi feltételeket és alátámasztották szociálisan hátrányos helyzetüket (pl. szülői keresetigazolással). Továbbá szociális ösztöndíjra jogosultak azok a hallgatók, akik árvák, félárvak vagy gyermekotthonban nőttek fel. A tanulmányi ösztöndíjak valahol a szociális és érdemösztöndíjak között helyezkednek el, az érdemösztöndíjak kiosztása után állapítják meg, az utolsó érdemösztöndíjas hallgató tanulmányi átlageredményéből kiindulva szakonként határozzák meg a szükséges minimális tanulmányi átlageredmények. Ezek az egyetemes pályázatok, melyekre mindenki ugyanolyan feltételek mellett pályázhat.

9. táblázat: Érdem-, tanulmányi- és szociális ösztöndíjasok száma és aránya a csíkszeredai Sapientia EMTE-n

	2006/07	2008/09	2010/11	2012/13	2013/14
Diákok száma	1140	978	1940	663	683
Érdem	31	21	15	18	17
Tanulmányi	312	130	125	102	98
Szociális	313	144	137	111	117
Ösztöndíjasok aránya	57,54%	30,16%	14,28%	34,84%	33,96%

Saját szerkesztésű táblázat a rektori jelentések adatai alapján

Ahogy az egyetem finanszírozása változott és egyre inkább elmozdult a teljes mértékű magyar állami támogatástól az önfenntartás irányába, ennek megfelelően változott a csíkszeredai karon az ösztöndíjasok számaránya, a kétezres évek közepén még a diákok több mint fele részesült valamilyen ösztöndíjban, ez később a diákok negyedére szűkült és továbbra is csökkenő tendenciát mutat, a 2014/15-ös évben már csak a diákok 27%-ra részesült ilyen támogatásban a csíkszeredai karon.¹⁶

A magyar kultúra- és felsőoktatás támogatásához tartozó ösztöndíjakhoz sorolhatjuk a magyarországi kormányzati, egyesületi vagy alapítványi támogatásokat. Az egyik legismertebb folyamatos, minden évben meghirdetett lehetőség a Domokos Pál Péter¹⁷

¹⁶ Hivatkozás: www.sapientia.ro/data/AzEgyetemrol/Dokumentumok/Minosegbiztositas/1%20melleklet%20-%20Raport_al_Rektorului_Sapientia_2014.pdf

¹⁷ Domokos Pál Péter ösztöndíj mérnök hallgatóknak

ösztöndíj, mely a szórványban élő vagy onnan származó, szociálisan hátrányos helyzetű, tehetséges, magyar anyanyelvű, mérnöki szakon tanuló fiatalokat támogatja egy teljes tanéven, 10 hónapon keresztül.

A határon túli magyar hallgatók, így a Sapientia EMTE hallgatói is, némely esetben pályázhatnak a magyar kormány által meghirdetett magyarországi pályázatokra is, például a Magyar Országgyűlés elnöke és a Külgazdasági és Külügyminiszter által kiírt pályázatra 2014-ben, melynek témája Magyarország és a közép-európai térség az Európai Unióban, az Európai Unió a világban volt. Hasonló pályázat az AROP, azaz a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium 2 hónapos államigazgatási szakmai lehetősége,¹⁸ melyet 2014-ben hirdettek meg, valamint a Magyar Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága pályázata is, Közösségi szerepvállalás a Kárpát-medencében¹⁹ címmel, mely egyetemisták konferenciárészvételét támogatta.

A magyar kultúrkörhöz sorolhatók a külföldön élő székelyföldi származásúak által alapított kutatási- és ösztöndíjpályázatok, így a Barabási László ösztöndíj, valamint a Székely Előfutár ösztöndíj. A Barabási László ösztöndíjat a Pillangó Alapítványon²⁰ keresztül ítélik oda. A Székely Előfutár pályázat²¹ a Forerunner Federation lehetősége. Hasonló kezdeményezés Sógor Csaba Európai parlamenti képviselő gyakornoki programja, mely lehetőséget biztosít a hallgatóknak, hogy szakmai gyakorlatot folytassanak a brüsszeli Európai Bizottságban. Mindhárom folyamatos, minden évben meghirdetik.

Az üzleti szféra pályázatai egy-egy különleges területen belül támogatnak néhány hallgatót ösztöndíjjal, mint például a LAM Microhitel Rt.²² agrár- és közgazdaságtudományi területen. Ugyanakkor lehetőséget adnak versenyek (KPMG), nyílt napok keretében (Bosh) vagy bedolgozás (Waberers) révén arra, hogy kölcsönösen megismerjék az egyetemistákkal egymást, és később lehetőségük legyen elhelyezkedni. Egy civil helyi kezdeményezésről is érdemes szót ejtenünk, a Csíki Vállalkozók Egyesületének²³ gyakornoki programjáról, mely lehetőséget biztosít a hallgatóknak bekapcsolódni esemény és rendezvényszervezési munkákba, megismerni a gazdasági élet szereplőit, későbbi lehetséges munkáltatóikat.

A helyi hatóságok pályázati körébe tartozik a Hargita Megye Tanácsa által meghirdetett államvizsga dolgozat támogatása,²⁴ a sepsiszentgyörgyi önkormányzat záróvizsgára készülő, mesteri vagy doktorátusi tanulmányokat folytató diákoknak kínált ösztöndíja²⁵ és a folyamatosan hirdetett gyakornoki lehetőség a Megyei Tanácsnál.

Egyetemi körbe tartozó hallgatói támogatáshoz sorolhatók a TDK és OTDK felkészítők és versenyek, és tehetségprogramok, a nemrég indult Go Green környezetvédelmi program,²⁶ a 2009 óta évente megszervezett laborkukac²⁷ és a 2011 szintén minden évben

¹⁸ Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium pályázata

¹⁹ Közösségi szerepvállalás a Kárpát-medencében

²⁰ Barabási-ösztöndíj romániai magyar diákok számára

²¹ Székely Előfutár Ösztöndíj

²² LAM pályázat

²³ Csíki Vállalkozók Ehgyesülete

²⁴ Szociális és tanulmányi ösztöndíj (2015) Ösztöndíj 2015/2016-ban államvizsgázók számára

²⁵ Pályázat sepsiszentgyörgyi hallgatók számára

²⁶ Csíkszeredai Kar

²⁷ Laborkukac Tehetségprogram

megrendezett CSI helyszínelők²⁸ mellé, mely a hallgatók mozgósítása mellett az egyetem helyi beágyazottságának növelését és népszerűsítését is szolgálja a középiskolások körében. A Go Green program keretében 10 hallgató ingyenes bentlakást és napi egy étkezést kap annak fejében, hogy részt vesznek a tudományos kutatási vagy környezettudatosító programban. A 2013-ban meghirdetett Collegium Talentum Nemzeti Kiválósági Ösztöndíj Programja²⁹ tehetségkutató jellegű, de nem az egyetemen keresztül zajlott. Ide sorolható az ELTE Kárpát-medencei Magyar Nyári Egyeteme,³⁰ mely minden évben pályázható.

A szakkollégiumok is a hallgatói támogatások rendszerébe tartoznak. A Sapientia EMTE keretében három ilyenről tudunk, azaz karonként és oktatási helyszínenként egy-egy működik, Tonk Sándor Szakkollégium Kolozsváron, Kiss Elemér Szakkollégium Marosvásárhelyen és Bölöni Farkas Sándor Szakkollégium Csíkszeredában.³¹ Ez utóbbi ötlete 2002-ben kezdett körvonalazódni, és 2004-ben vált hivatalos jogi személlyé. Elsősorban a közgazdász hallgatóknak szól. Alakulása óta több mint 100 diák került ki belőle. Évente ismétlődő rendezvényeket szerveznek, mint például az egyik legismertebb pénzügyi versenyük, melyet középiskolás diákoknak céloznak, és amely egyben a diákok egyetemre csábítását is célozza.

Az oktatói támogatások rendszere

Az oktatói támogatásokon belül megkülönböztetjük a mobilitási, az oktatási és a kutatási programokat. Az Erasmus mobilitási programokat már fentebb említettük. Az oktatói támogatásokról is ugyanazokon az oldalakon, az egyetem honlapján, az osztondij.ro és palyazat.ro oldalakon, valamint a kiíró szervezetek oldalán tájékozódhatunk (pl. ceepus.info, mta.hu, kormány.hu, bgazrt.hu stb.).

Az oktatói és kutatói ösztöndíjak száma hullámzik, ami valószínűleg összefügg a rendelkezésre álló források és kínálkozó lehetőségek változásaival, illetve az oktatási, kutatási és adminisztratív terheivel. Bár informálisan tudunk esetekről, hogy a csíkszeredai Sapientia EMTE oktatói több félévet vagy évet is külföldön oktattak, az Erasmus+ kimutatásain kívül nem rendelkezünk adatokkal sem a Fulbright,³² sem a CEEPUS³³ programokban történő részvételről. A CEEPUS programban a Sapientia EMTE négy résztvevője működik együtt, mégpedig a Számítástechnikai, a Matematika és Informatika Tanítási és Tanulási, a Bioanalízis és az E-tanulás bevezetése a termelés-mérnöki képzésbe csoportok.

---

²⁸ Sapientia hírek

²⁹ Nemzeti Kiválóság Ösztöndíj Program

³⁰ ELTE Kárpát-medencei Magyar Nyári Egyetem

³¹ Szakkollégiumok

³² Fulbright Románia

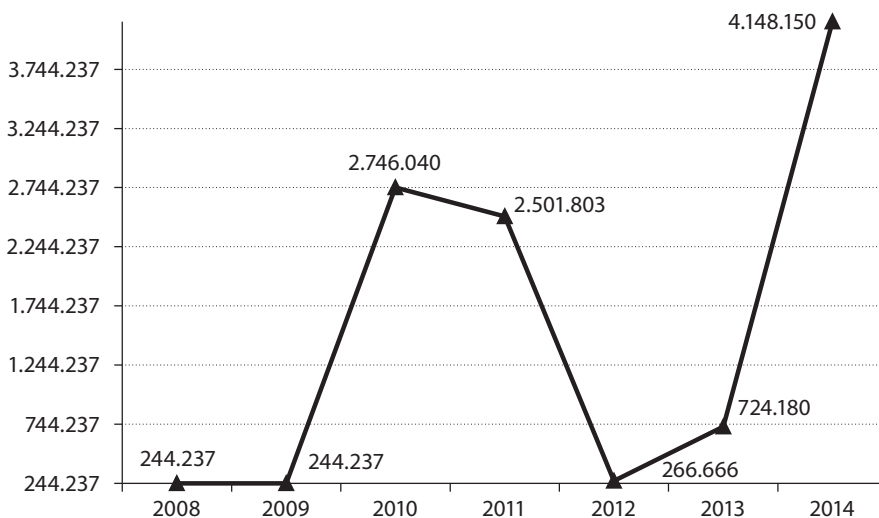
³³ Ceepus

10. táblázat: Országos és külföldi kutatói és oktatói ösztöndíjak száma 2005-2008

Helyszín	2005	2006	2007	2008
Csíkszereda	13	34	24	29
Marosvásárhely	35	31	24	33
Kolozsvár	16	10	11	9
Összesen	64	75	59	71

Saját készítésű táblázat.

Forrás: Minőségbiztosítási jelentés akár megtízszerezve vagy tizedére csökkentve az összeget. Ígéretes, hogy az akkreditáció után nagymértékben, mintegy 2 év alatt 15-szörösére nőtt a lehívott támogatások összege. Ez segíthet megvalósítani a fejlesztési tervben betervezett 25%-os önrész kigazdálkodását.

2. ábra: Kutatási pályázatokból a csíkszeredai kar bevételei romániai pénzben (RON) 2008-2014 között

A csíkszeredai Sapientia EMTE-n a román állami kutatási ösztöndíjakat nyújtó CNCSIS³⁴ a Felsőoktatási Kutatások Nemzeti Tanácsa a legjelentősebb pályázati bevételi forrás, ezt követi mértékben a Sapientia saját Kutatási Pályázati Irodájának támogatásai, majd a magyarországi kutatási pályázatok.

A román állami pályázatokat a minisztérium alárendeltségében működő CNCSIS írja ki. Ezek kutatási és publikációs pályázatok.

A magyarországi kutatási pályázatok körében a legnagyobb tételeket a Magyar Tudományos Akadémia Domus Hungarica Scientarium,³⁵ vagy más pályázatai jelentik (korábban Arany János is), ezt követik a magyar kormány meghívásos és versenypályázatai, mint például a határon túli magyar oktatók támogatásának pályázata és a BGA, a Bethlen Gábor Alap³⁶ pályázatai.

³⁴ Consiliul Național al Cercetării Științifice

³⁵ Domus ösztöndíj

³⁶ Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

Az egyetem saját pályázatait a Sapientia KPI oltalma alatt futnak. E szervezet kutatási-publikálási pályázatokat hirdet az egyetem oktatói számára. 2008–2013 között 80 kutatási projektet támogatott a KPI, melyeknek vezetői mind Sapientia oktatói voltak. E kutatási pénzek, 26,6%-át a csíkszeredai kar fordította kutatásokra és fejlesztésekre.

Összefoglalás

A csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatói és oktatói támogatási rendszerét vizsgálva levonhatjuk a következtetést, hogy az egyetem e tekintetben is szép utat futott be az elmúlt 10 évben, kiemelten a 2012-es akkreditációt követően, amikor új nemzetközi források és lehetőségek nyíltak meg előtte.

Mindez valamilyen mértékben tükröződik az egyetem eredményességében is. Az Ad-Astra Társaság³⁷ kimutatásai szerint a 2002–2011 közötti időszakban a kutatás terén a Sapientia EMTE a 28 romániai magánegyetem között az első (47%-os részaránnyal), a 75 (állami és magán) egyetem között a 20., míg az ország 789 kutató egysége között a 43. helyen áll.

A későbbiek során érdemes lenne alaposabban megvizsgálni a kutatási támogatások közvetlen és közvetett hasznosulását is, valamint összehasonlító kutatásokat végezni, egyrészt a más helyszíneken működő Sapientia karokkal, másrészt más romániai és magyarországi egyetemekkel, karokkal.

Mindazonáltal az is látszik, hogy az Erasmus+ és más elérhető hazai és nemzetközi források lehívása és felhasználása érdekében további fejlesztésekre van szükség a hazai és a nemzetközi szakmai beágyazottság növelése szempontjából. Ez magában foglalja a pályázati koordinátorok folyamatos képzését, nagyobb mértékű becsatlakozásukat a hazai és nemzetközi rendszerekbe, a hallgatókkal és az oktatókkal történő szorosabb együttműködés elősegítését. Szükségessé teszi a hallgatók, oktatók és koordinátorok adminisztratív terheinek csökkentését, a kreditek elismerésének nagyobb rugalmasságát, a hallgatók, oktatók és koordinátorok pályázati (ezen belül angol nyelvi pályázatiírói) kompetenciáinak fejlesztését képzésekkel, csoportos pályázataik támogatását emberi erőforrással, pozitív példák elsajátításával más nyugat-európai (pl. holland) egyetemektől, ahol például külön operatív csoport támogatja az Erasmus + pályázatokat az elsőtől az utolsó lépésig. Természetesen ez akkor működhet, ha ez a csoport nem plusz szűrőként és ellenőrző szervként szolgál, hanem valóban a pályázatok előkészítését, lebonyolítását, adminisztrációját és az elszámolását támogatja. A szükséges és a kiemelt szerepét ösztönzi, míg az adminisztratív terheit csökkenti azoknak az egyetemi szereplőknek, akik képesek külső, jelentős hazai vagy nemzetközi forrásbevonásra.

³⁷ Ad Astra

IRODALOM

Az első tíz év Sapientia EMTE. Az erdélyi Sapientia Egyetem története kronológia.

BAKACSI GYULA, DÁVID LÁSZLÓ, HAUER MELINDA, SZILÁGYI PÁL & TONK MÁRTON (2006) Per aspera ad astra - Az Erdélyi Magyar Tudományegyetem első öt éve. In: *Quo vadis Sapientia*. szerk. Dávid László rektorral: *Mandátumom végére felnőtt a Sapientia*

MANDEL KINGA (2007) *A román felsőoktatáspolitikai változásai 1990-2003 között*. Egyetemi Könyvkiadó, Kolozsvár.

MAYER BALÁZS (2003) Az EU országok hallgatótámogatási rendszere. *Közgazdasági Szemle*, vol. 50. július-augusztus, pp. 671–690.

PAPP Z. ATTILA (2006) *Quo vadis Sapientia. Kisebbségkutatás*. *Magyar Kisebbség*, vol. 10. No. 1–2. Biró A. Zoltán (2000)

Romániai magyar magánegyetem. *Magyar Kisebbség*, vol. 2. (20). *Sapientia EMTE Fejlesztési stratégiák*. *Sapientia EMTE Minőségbiztosítási jelentések*.

Sapientia EMTE Rektori jelentések.

SZENTANNAI ÁGOTA (2003) *Kisebbségi egyetemalapítás. Esettanulmány a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemről*. (kézirat, Oktatókutató Intézet könyvtára)

TONK SÁNDOR (2012) *Lehetőségek, modellek, kihívások a kisebbségi felsőoktatás-politikában. Az erdélyi magyar felsőoktatás és a Sapientia EMTE*.